

Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

RÄTTVISA HANDELSSEDER INOM SPANNMÅLSBRANSCHEN

Våren 2026

Handelspraxis inom spannmålsbranschen

Livsmedelsmarknadsombudsmannens enkät

653

respondenter

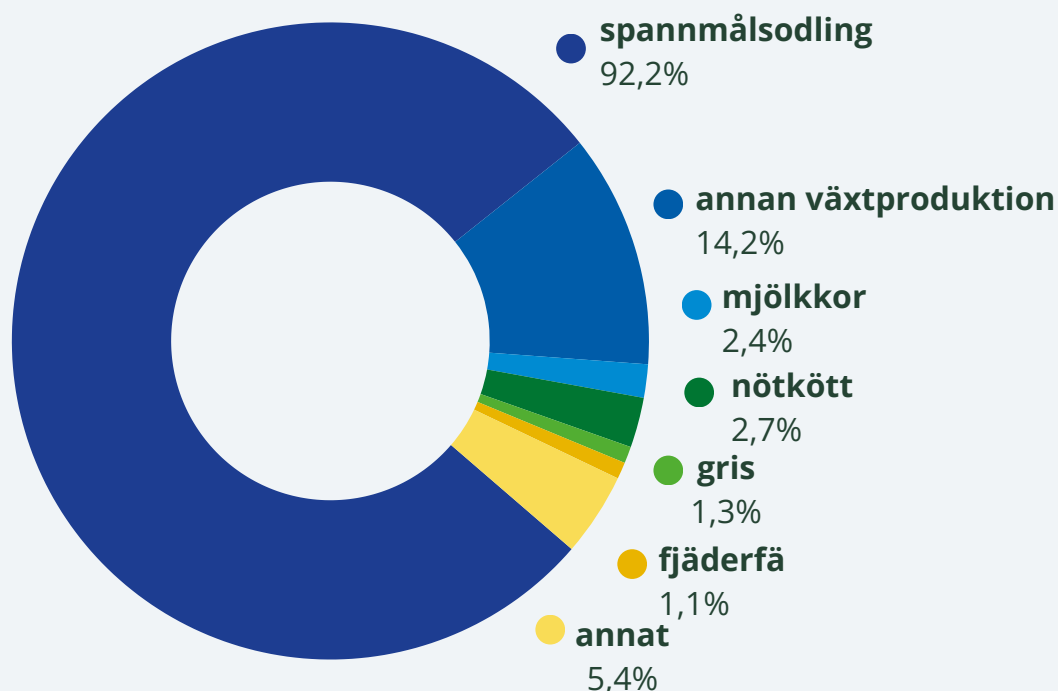
7.11.-16.12.2025

Datainsamling för enkäten

Bakgrund till enkäten

- Enkäten undersökte om rättvisa handelsseder följs i spannmålsproduktionen.
- Dessutom kartlades om Livsmedelsmarknadslagen har påverkat verksamheten i kedjan.
- Enkäten riktades till spannmålsproducenter.
- Materialet har analyserats med beskrivande metoder. Vid klassificeringen av de öppna svaren har artificiell intelligens använts.
- Livsmedelsmarknadsombudsmannen använder enkätens resultat för att identifiera friktioner i livsmedelskedjan, särskilt i spannmålsmarknaden.
- Dessutom används resultaten som grund för att rikta exempelvis ombudsmannens vägledning och rådgivning.

Enkätens respondenter

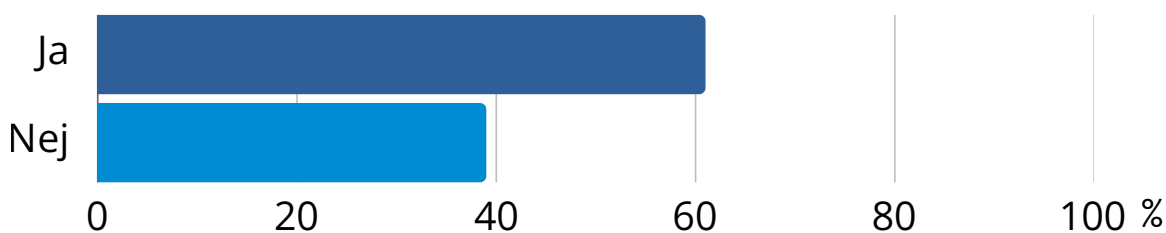

Kännedom om livsmedelsmarknadsombudsmannen och dess genomslagskraft

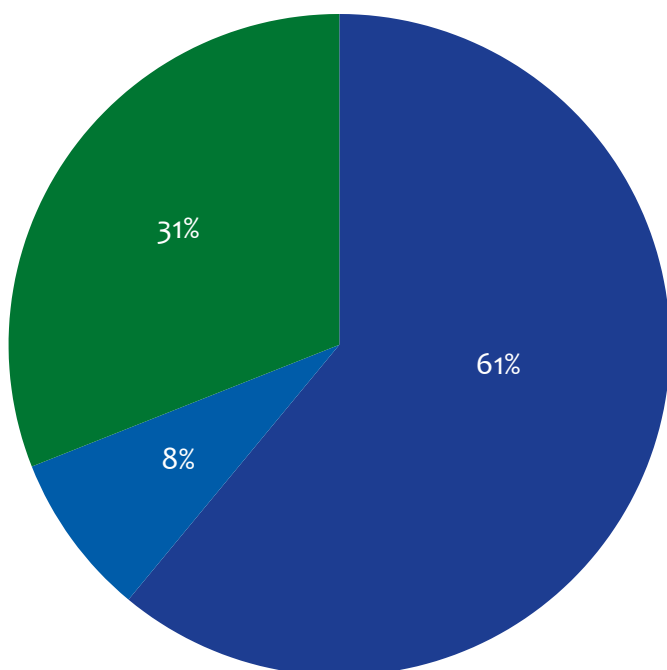
Livsmedelsmarknadsombudsman

Visste du att det finns en livsmedelsmarknadsombudsman?

Respondenterna var väl förtrogna med livsmedelsmarknadsombudsmannen: 61 procent av respondenterna visste att det fanns en ombudsman. Ju större gård det var fråga om, desto bättre kände man till livsmedelsmarknadsombudsmannen.

Skulle du kunna tänka dig att göra en begäran om åtgärder till livsmedelsmarknadsombudsmannen?

● Ja ● Nej ● Jag vet inte

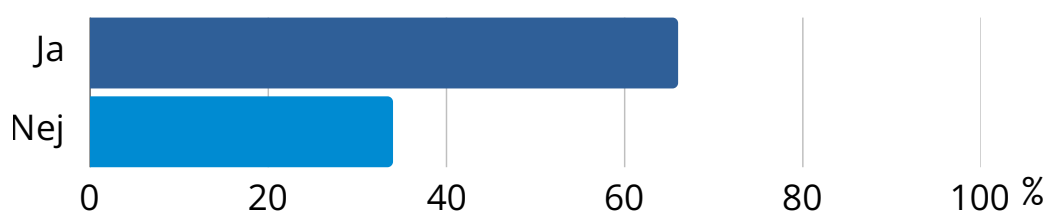
HINDER FÖR ATT GÖRA EN BEGÄRAN OM ÅTGÄRDER

- Jag tror inte att myndigheterna kan hjälpa i situationen (69% av svarande)
- Det är komplicerat att göra en anmälan till myndigheten (38% av svarande)
- Rädsla för att förlora en affärsrelationen (37% av de svarande)
- Brist på tid eller andra resurser (23% av svarande)
- Rädsla för att den anmälda kunden minskar sina inköp (16% av svarande)

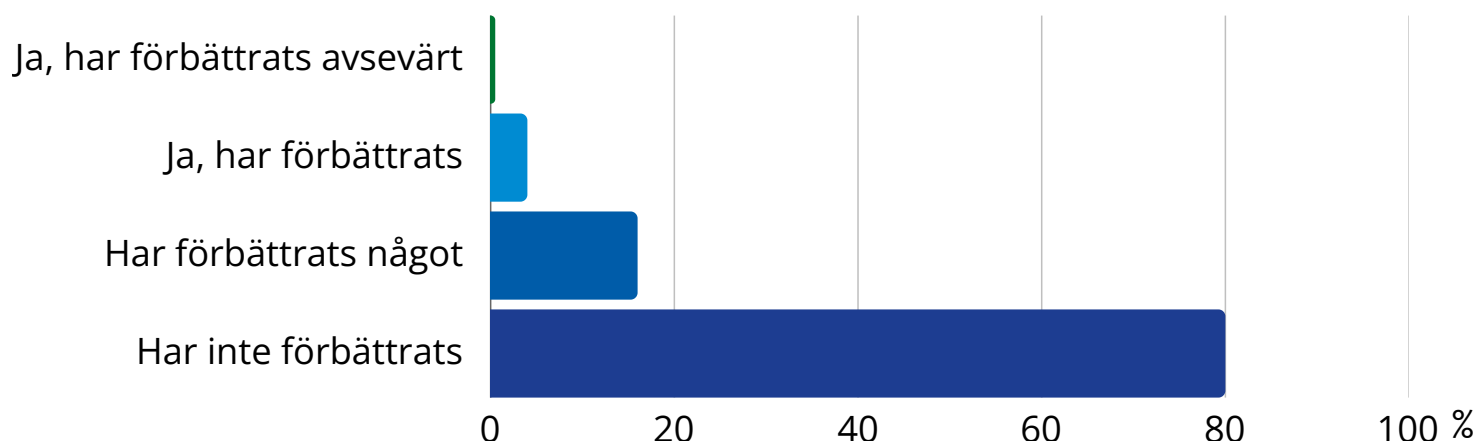
Kännedom om och genomslagskraften för livsmedelsmarknadslagen

Livsmedelsmarknadslag

Visste du att det i Finland finns en livsmedelsmarknadslag?

Anser du att livsmedelsmarknadslagen har förbättrat varuleverantörernas ställning i livsmedelskedjan?

Största delen av respondenterna (80 %) ansåg att livsmedelsmarknadslagen inte alls har förbättrat varuleverantörernas ställning i kedjan.

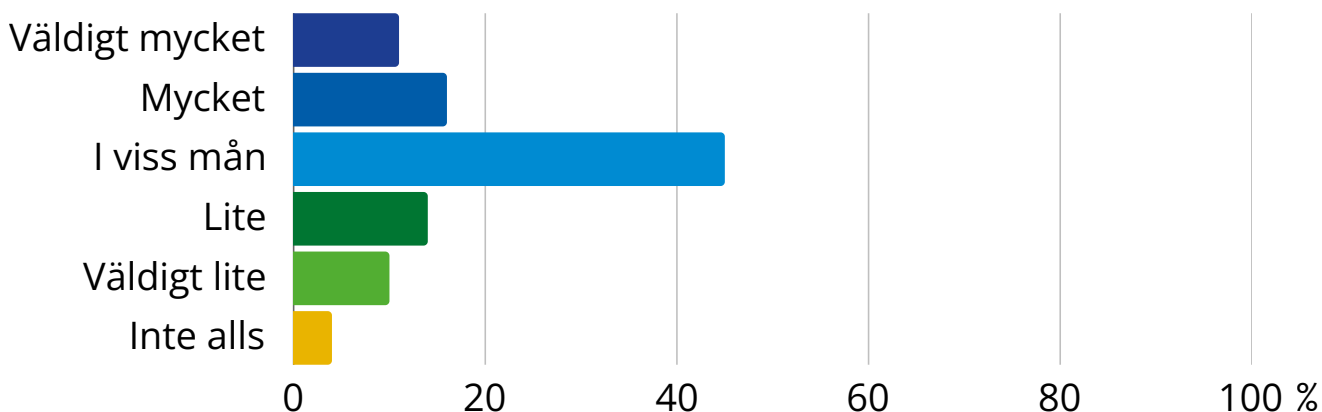
20 procent av respondenterna upplevde däremot att livsmedelsmarknadslagen har förbättrat varuleverantörernas ställning åtminstone något.

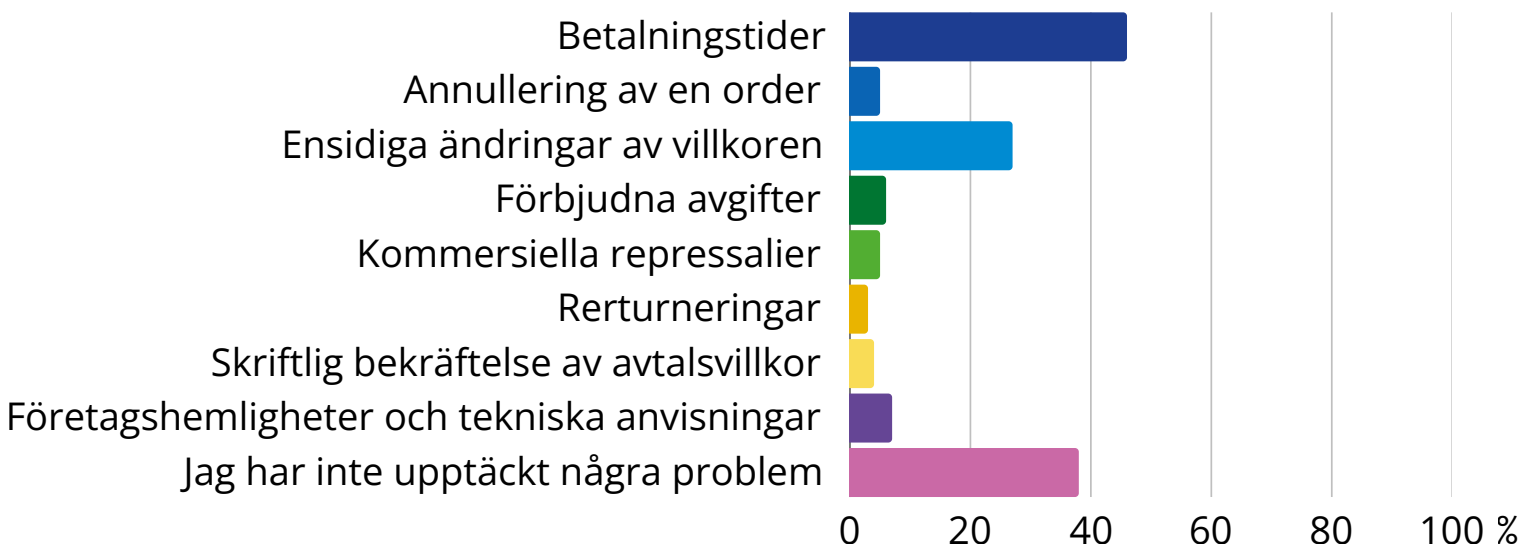
Handelssätt för spannmål

Problem och friktionspunkter

Förekommer det problem i handeln med spannmål eller praxis som strider mot goda handelssätt?

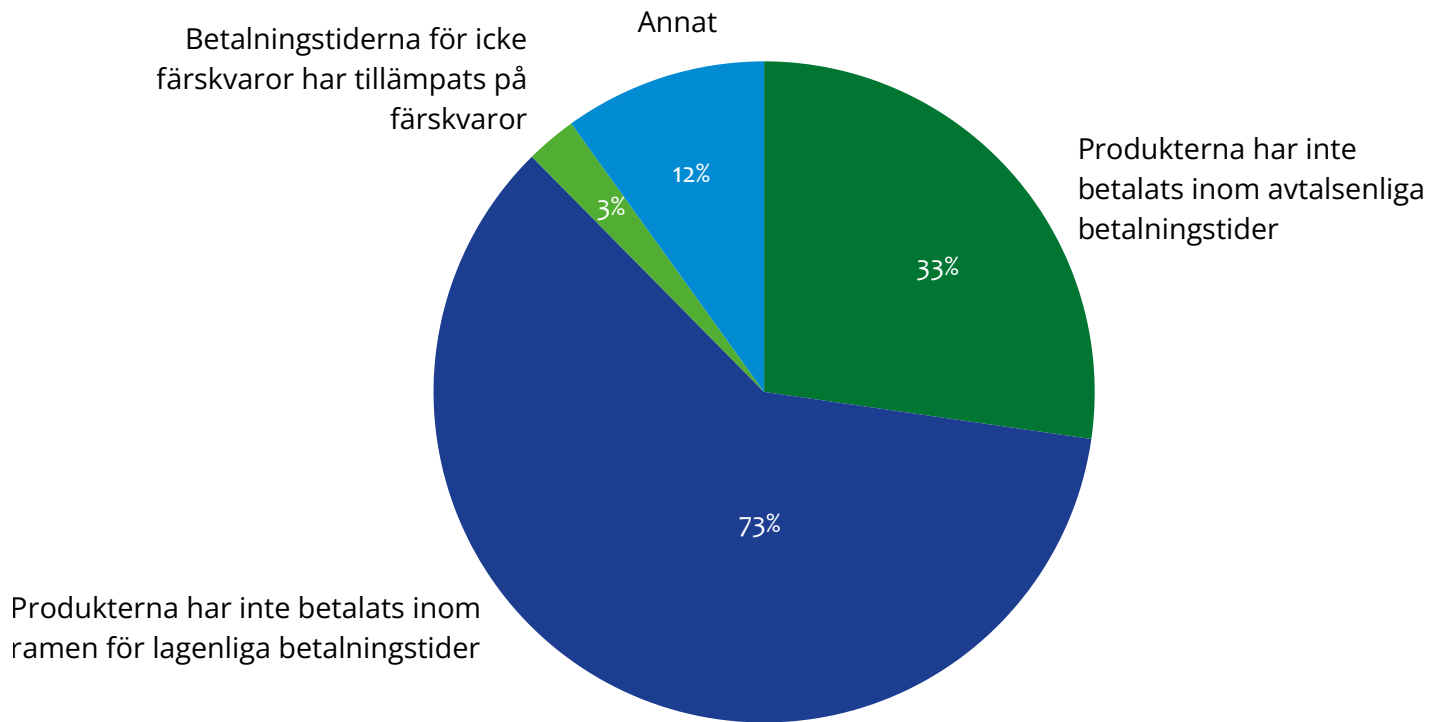
Inom vilka delområden inom handeln med spannmål har du observerat problem eller praxis som strider mot god handelssed under de senaste 12 månaderna?

Handelssätt för spannmål

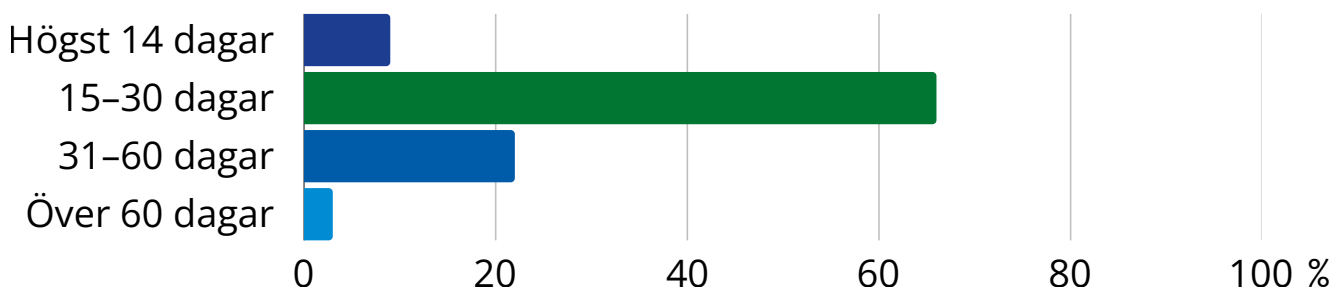
Betalningstider

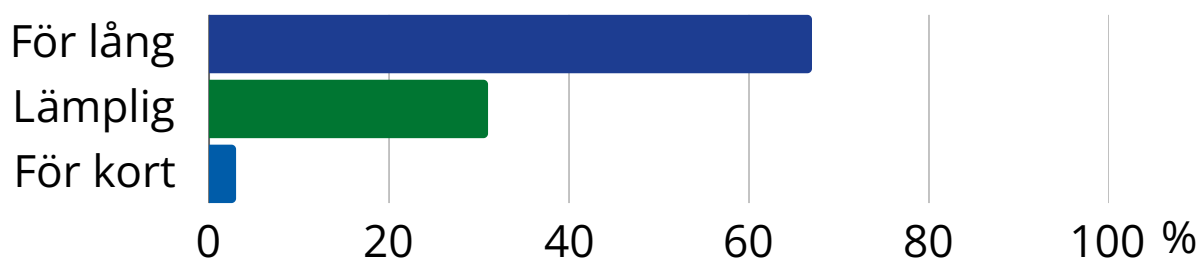
73 procent av respondenterna upplevde att produkterna inte betalas inom den betalningstid som anges i livsmedelsmarknadslagen. 33 procent berättade å sin sida att produkterna inte betalas enligt den avtalade betalningstiden.

För större gårdar avgifter inte inom den avtalade tiden oftare än genomsnittet, medan problem med att iaktta lagenliga betalningstider oftast förekommer på mindre gårdar.

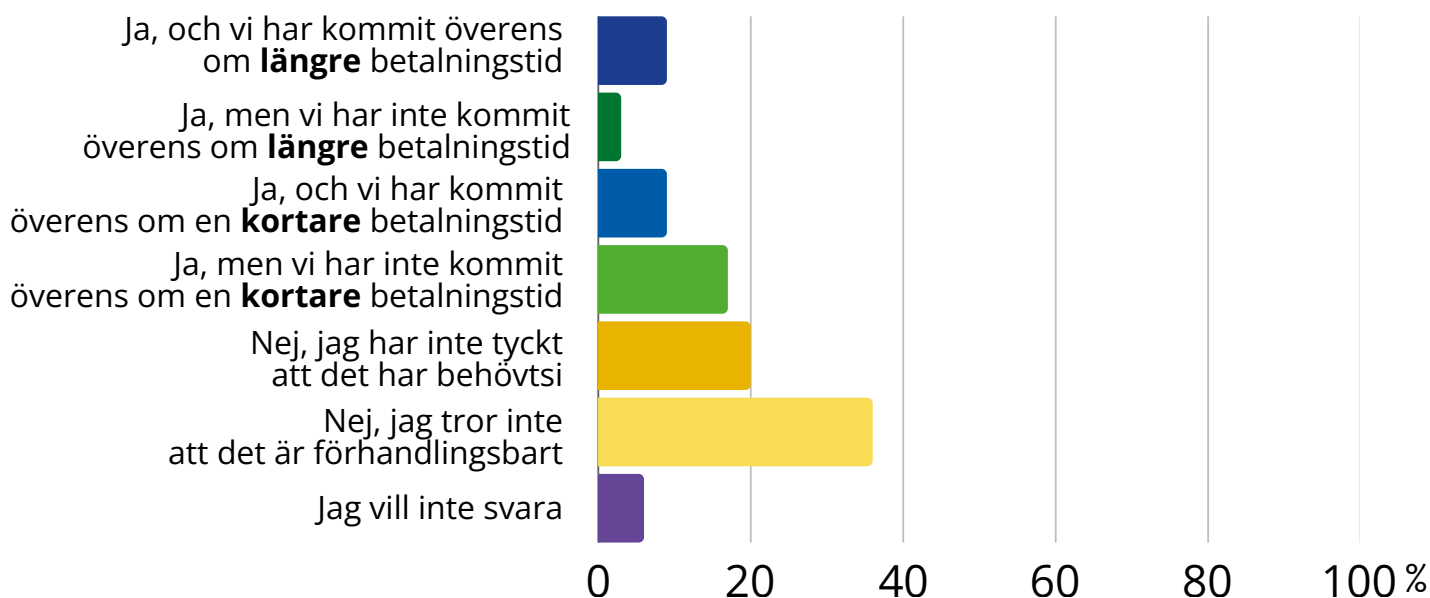
Hur lång betalningstid har din huvudsakliga spannmålsköpare iakttagit?

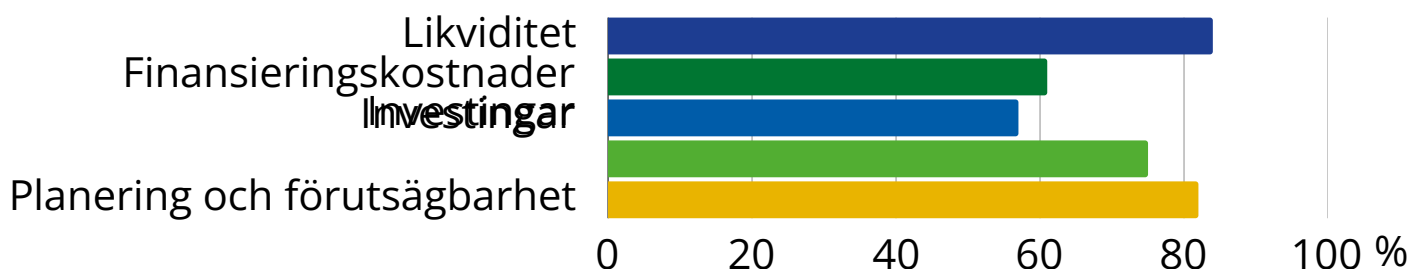
Har din spannmålsköpare följt betalningstiden för dig...?

Har du förhandlat om betalningstiderna med din köpare?

Vilka problem orsakar för långa betalningstider?

På större gårdar framhävs problem med likviditet och finansieringskostnader. I övrigt observerades inga betydande skillnader i fråga om gårdens storlek.

Vilka andra utmaningar medför en för lång betalningstid för dig?

65 svarande (10,2 % av de svarande)

Jordbrukaren som köparens finansiär

Fakturor för produktionsinsatser, såsom gödselmedel, bränsle och transporter, förfaller vanligtvis till betalning inom 7–14 dygn, medan man måste vänta 30 dagar eller längre på avräkningar för spannmål.

Klyftan i kassaflödet

Långa betalningstider leder till ett kassaunderskott som tvingar till att ständigt förutse ekonomin och gör det svårare att sköta löpande utgifter, såsom åkerhyror och låneamorteringar, i tid.

Inkomster hopar sig till slutet av året

Stödbetalningar och avräkningar för spannmål koncentreras till slutet av året, särskilt till december, vilket tvingar gårdarna att finansiera sin verksamhet i början av året med skuldpeng eller kortfristig kredit.

Avtalstekniska problem

Betalningstiden upplevs ofta som ensidigt fastställd och enligt respondenterna är det vanligt att avräkningarna fördröjs från den överenskomna betalningsdagen.

Osäkerhet om tidpunkten för betalningarna

Det är svårt att förutse den exakta betalningsdagen, vilket försvårar planeringen av investeringar och ökar den ekonomiska osäkerheten.

Produktionens låga lönsamhet

Enligt många respondenter täcker spannmålspriset inte produktionskostnaderna och därför kompenseras olönsamheten av odling med externa löneinkomster, skogsförsäljning eller entreprenad- och maskinarbeten.

Tryck av fraktkostnader

Jordbrukaren måste ofta också stå för produktens fraktkostnader, vilket ytterligare minskar den redan knappa marginalen.

Psykisk belastning

Det ständiga kassaunderskottet, oron över huruvida betalningarna genomförs och upplevelsen av marknadssituationen som upplevs som orättvis försvagar motivationen att odla och ökar stressen.

i *I en del av de öppna svaren framfördes fenomen som endast en liten del av respondenterna har stött på. Observationerna presenteras dock i rapporten, eftersom även enskilda fall kan vara betydande och de åskådliggör karaktären hos de problem som respondenterna upplevt. I samband med varje tema nämns antalet personer som svarat på frågan i fråga.*

Ensidiga ändringar av villkoren

78 öppna svar (12,3 % av de svarande)

Tre huvudteman betonades i svaren:

Osäkerhet i kvalitetsprissättningen

Formler för beräkning av kvalitetskriterier och -tillägg ändras mitt under säsongen eller så motsvarar de inte villkoren vid tidpunkten för avtalet. Dessutom upplevs analyserna vara helt under köparens kontroll, vilket ökar producenternas osäkerhet om prissättningen och genomförandet av avtalen.

Logistik och leveranstider

Köparna flyttar mottagningstiderna ensidigt, vilket orsakar upplagringsproblem på gårdarna. Dessutom håller man inte fast vid de överenskomna avhämtningstiderna, vilket belastar gårdarnas logistik och planeringen av produktionen.

Prissättning

Pris sänks med hänvisning till "fel i prissättningen" eller andra förevändningar, vilket försämrar producenternas förutsägbarhet och förtroendet till avtalen.

Företagshemligheter och tekniska anvisningar

22 öppna svar (3,5 % av de svarande)

Två huvudteman betonades i svaren:

Insamling av odlingsdata och affärshemligheter

Respondenterna upplever att köparna kräver allt mer detaljerad skiftesspecifik information och odlingsbokföring. Detta ses som en kränkning av jordbrukarens affärshemligheter, eftersom uppgifterna kan avslöja produktionens kostnadsstruktur, som köparen kan utnyttja i prissättningen till sin egen fördel.

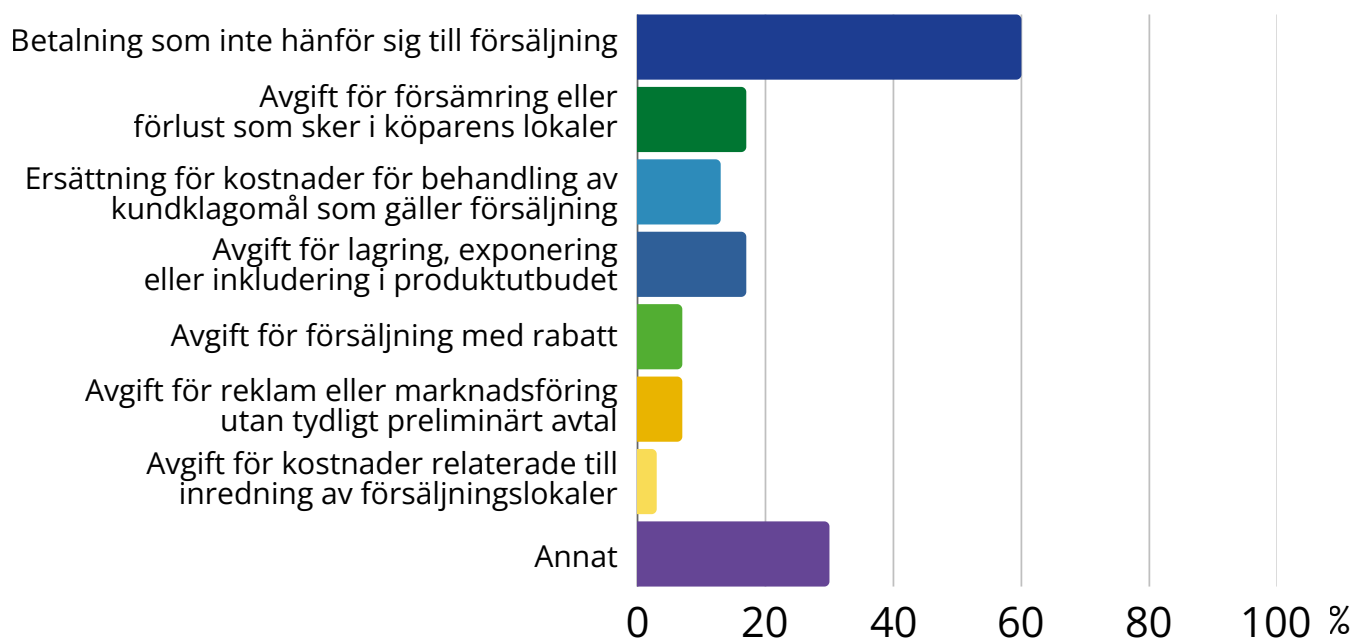
Oavlönat extra arbete och dokumentationskrav

Respondenterna kritiserade att det krävs allt fler utredningar av dem, såsom koldioxidavtryckskalkyler eller dokumentering som överskrider EU-bestämmelserna, utan separat ersättning. Arbetsmängden ökar, men jordbrukaren får inte en del av det värde som data producerar.

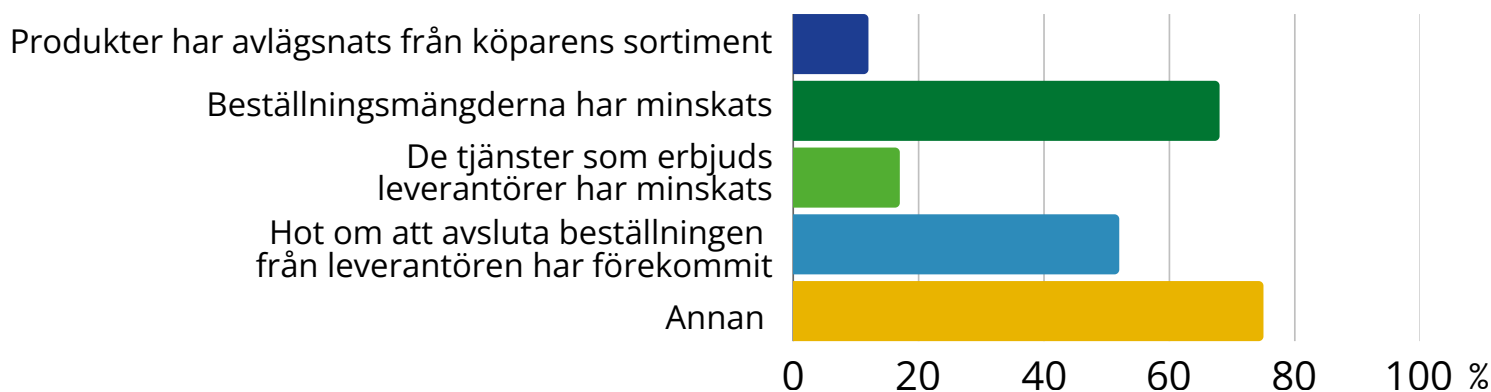
Förbjudna avgifter

Vilka problem med förbjudna avgifter uppstår i handeln med spannmål?

Kommersiella repressalier

Vilka problem med kommersiella repressalier förekommer i spannmålshandeln?

Annultering av en order

18 öppna svar (2,8% av de svarande)

Tre huvudteman betonades i svaren:

Utdragna avhämtningstider och logistisk osäkerhet

Största delen av kritiken riktade sig till att köparen inte avhämtar spannmål enligt den avtalade tidtabellen. Detta leder till en kedjereaktion där säljarens lagerutrymme fylls och man till slut kan bli tvungen att häva köpet helt i och med att leveransfönstret löper ut.

Ensidiga avbokningar när marknadspriserna ändras

I svaren hänvisades till erfarenheter där köparen drar sig ur avtalet när marknadsläget förändras, till exempel när priserna sjunker. I dessa fall motiverar ofta köparen tillbakadragandet med påhittade eller mycket tolkningsbara grunder.

Bristfällig kommunikation och brist på yrkesskicklighet i reklamationsituationer

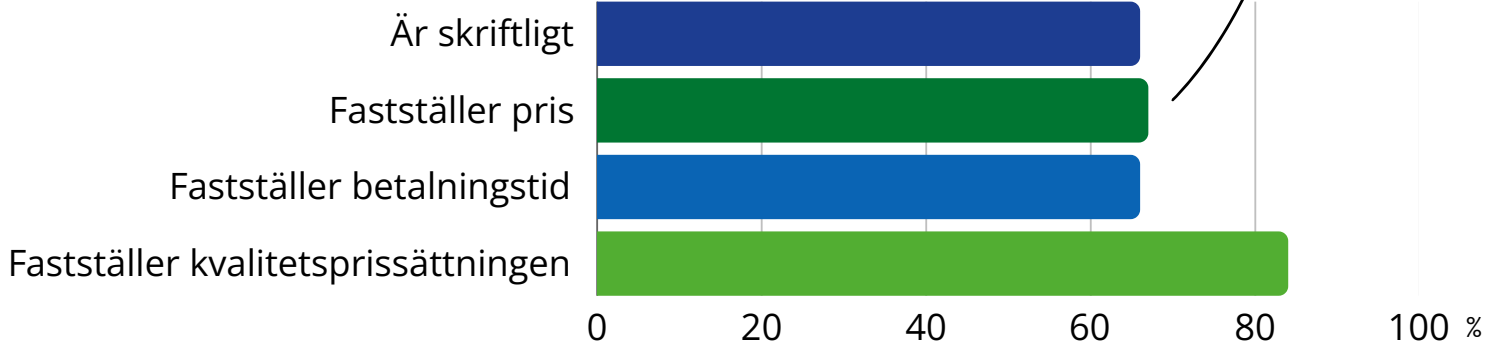
Respondenterna hade också erfarenheter av att annulleringar meddelas i sista minuten eller inte alls. Dessutom upplevs reklamationsprocesserna inte som transparenta och upplevs strida mot god handelssed.

Frågor som preciserar avtalets innehåll har endast ställts till respondenter med ett skriftligt produktionsavtal.

Produktionsavtal

Våra produktionsavtal...

Två av tre respondenter uppgav att deras produktionsavtal har ingåtts skriftligen. Ju större gården var, desto oftare ingicks ett skriftligt produktionsavtal. Endast var femte av de minsta gårdarna hade ett skriftligt avtal.

På de största gårdarna var det vanligare än genomsnittet med priser som fastställts i skriftliga avtal.

Avtal om betalningstider skiljde sig däremot inte nämnvärt beroende på gårdens storlek. På mindre gårdar var det däremot vanligare att kvalitetsprissättningen hade antecknats i avtalet.

Några respondenter uppgav också att de trots begäran inte har fått ett skriftligt avtal.

Andra problem som framkom i enkäten

Orättvis fördelning av fraktkostnader

Det överlägset vanligaste missförhållandet som respondenterna lyft fram är att jordbrukaren betalar frakt både vid köp av produktionsinsatser och vid försäljning av spannmål. Detta anses strida mot "det västerländska handelssättet" och vara en praxis som stryper jordbrukarens ekonomi.

Osäkerhet vid kvalitetsbestämning och DON-toxinmätningar

Respondenterna upplever kvalitetsbestämningen, särskilt i fråga om mögeltoxiner (DON), som inexakt och till och med godtycklig. Skillnaderna mellan förhandsprovet och det slutliga belastningsprovet medför stora ekonomiska risker, för vilka jordbrukaren ensam bär ansvaret.

Obalans i maktfördelningen på marknaden och "ensidigt dikterade villkor"

Många respondenter beskriver spannmålshandeln som "ensidigt dikterade villkor", där några stora köpare definierar priserna utan någon verklig förhandlingsmöjlighet. Priserna upplevs sjunka omedelbart i början av tröskningsperioden, just då när odlarnas lagerutrymme är begränsat och kassakrisen trycker på.

Asymmetrisk information och användning av importerat spannmål för att sänka priserna

Respondenterna kritiserar att köparna har tillgång till exakta uppgifter om skörde- och lagersituationer i hemlandet (t.ex. via Luke), vilket ger dem en fördel i prissättningen. Dessutom anses importspannmål användas på ett konstlat sätt för att hålla den inhemska prisnivån låg.

Sammanfattning och slutsatser

Profil för de företag som svarade på enkäten

- Respondenternas profil hänvisar till mer professionella jordbrukare än genomsnittet.
- Gårdarna som deltog i enkäten är spannmålsgårdar som är större än genomsnittet och som säljer spannmål till flera köpare, vilket minskar beroendet av en enskild köpare.
- Andra jordbrukare har en betydande roll som köpare: en tredjedel säljer spannmål även till andra jordbrukare.

Kännedom om livsmedelsmarknadslagen och -ombudsmannen

- Lagen och ombudsmannen är inte så välkänd, trots att
- respondenterna är mer professionella
- jordbrukare än genomsnittet.
- Köttproducenterna är betydligt mer
- förtroegna med lagen och ombudsmannen.
- Var femte respondent upplever att lagen har förbättrat varuleverantörens ställning; endast en fjärdedel av dessa ansåg att effekten var betydande.
- Största delen av respondenterna skulle kunna göra en begäran om åtgärder för orättvisa affärsmetoder, men det vanligaste hindret är brist på förtroende gällande myndigheternas
- möjlighet att påverka.

Produktionsavtal och prissättning

- Två av tre respondenter har ingått ett skriftligt produktionsavtal.
- Priserna och betalningstidtabellerna avtalas i två av tre
- avtal och kvalitetsprissättning förekommer i 84
- % av avtalen.
- Större gårdar har med större sannolikhet ett skriftligt produktionsavtal och priserna avtalas
- oftare än på mindre gårdar.
- Tvärtemot vad man skulle tro är kvalitetsprissättning vanligare på mindre gårdar.

Förekomsten av problem

- Enligt respondenterna finns det mycket att förbättra i handelssätten inom spannmålshandeln,
- eftersom nästan tre av fyra respondenter upplever att det kvantitativt finns minst en del problem och var tredje upplever att det finns mycket eller väldigt mycket problem.
- Endast 4 % upplever att det inte finns några problem alls. Men vid närmare frågor om hurdana problem som förekommer inom handeln i spannmålsbranschen uppgav upp till 38 % av respondenterna att de inte har lagt märke till några problem alls.
- Flest problem har uppstått i anslutning till betalningstiderna och näst mest i anslutning till ensidiga ändringar i avtalsvillkoren.
- Spannmålssektorn upplevs ha fler problem än genomsnittet, men också färre hinder än genomsnittet att göra något åt saken: spannmål kan säljas, och ofta säljs det, i flera riktningar i alla fall.

Betalningstider

- I anslutning till betalningstiderna har nästan tre av fyra fått avräkningar betalade på ett sätt som avviker från betalningstiderna enligt lagen. Dessutom har var tredje haft avräkningar som inte betalats inom den tid som avtalats i avtalet.
- Den vanligaste betalningstiden för en spannmålsavräkning är 15–30 dagar. Två av tre respondenter upplever att denna tid är för lång.
- Fyra av fem respondenter anser att en betalningstid på högst 14 dagar är lämplig.
- Fler än fyra av fem respondenter anser att betalningstider på över 31 dagar är för långa.
- De vanligaste olägenheter som alltför långa betalningstider för med sig är problem med likviditet, planering och förutsägbarhet.
- Största delen av respondenterna har inte förhandlat om betalningstider med köparen. Av dem som berättade att de förhandlat med köparen om betalningstiderna har nästan hälften, dvs. en knapp femtedel, uppnått önskat slutresultat i och med förhandlingarna.
- Drygt en tredjedel av respondenterna trodde att det inte skulle vara möjligt att förhandla om betalningstiderna.
- Var femte har inte upplevt något behov av förhandlingar.

Vad händer näst?

Närmare utredning av praxis för betalningstid

- Praxis för betalningstid inom spannmålshandeln måste utredas närmare genom diskussioner med såväl spannmålsproducenter som köpare.
- 14 dagars betalningstid är mer ett undantag än regeln, även om det borde vara tvärtom.
- förverkligas livsmedelsmarknadslagens anda om betalningstiden i allmänhet är 30 dagar?
- Hur och på vems initiativ förlängs betalningstiden? Är det fråga om ensidigt dikterade villkor eller överenskommelse?
- Utifrån enkäten fanns det tecken på att s.k. vilda aktörer oftare än andra smiter från sina förpliktelser, såsom att betala avräkningar inom avtalad tid medan köpare som upprättar noggranna skriftliga avtal håller fast vid de överenskomna betalningstiderna bättre än genomsnittet."

Andra åtgärder

- Livsmedelsmarknadsombudsmannen riktar sina anvisningar och råd särskilt till de problempunkter som framkommit i enkäten. Livsmedelsmarknadsombudsmannen har redan publicerat anvisningar om betalningstider och kommer också att publicera anvisningar om ensidig ändring av villkoren.
- Vid behov kan man också använda lagstadgade sanktioner och offentligt tryck för att lösa problemen.
- Dessutom effektiviseras kommunikationen om aktörernas lagstadgade rättigheter och skyldigheter.

Mer information om enkäten

Mer information om enkäten och dess resultat fås från Livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå per e-post på adressen [etmv\(at\)etmv.fi](mailto:etmv(at)etmv.fi) eller per telefon på numret 029 520 55 33.

Beställ livsmedelsmarknadsombudsmannens nyhetsbrev med hjälp av QR-koden eller på adressen [livsmedelsmarknaden.fi](https://www.livsmedelsmarknaden.fi).

**Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman**

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto / PL 100 / 00027 RUOKAVIRASTO
Livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå / PB 100 / 00027 LIVSMEDELSVERKET
The Office of the Food Market Ombudsman / P.O. Box 100 / FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY
+358 29 520 55 33 / etmv@etmv.fi

 Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto - The Office of the Food Market Ombudsman